

Tarihi Alanların Yayalaştırılmasının Turist Memnuniyetine Etkileri: Sultanahmet Meydanı Örneği

Meral AKYÜZ ^{1*}

Burhanettin ZENGİN ^{2*}

¹ Nevşehir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, NEVŞEHİR

² Sakarya Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, SAKARYA

*Sorumlu Yazar

gazella50@hotmail.com - bzenigin@sakarya.edu.tr

Özet

Günümüzde yaya bölgeleri, fiziksel ve sembolik olarak çeşitli anlamların yüklendiği, farklı özellik ve işlevler taşıyan alanlar haline gelmiştir. Bu alanlar, şehirde yaşayan insanların yaşam tarzlarının ve kültürlerinin en iyi şekilde gözlenebildiği, toplumsal iletişim ve bütünleşmenin kurulduğu alanlardır. Yaya bölgeleri, kentlerin tarihsel değerlerinin vurgulanmasına ve korunmasına, turizmin teşvik edilmesine, kentlilerin rekreasyon ihtiyacını karşılamasına, perakende ticaretin ve kentsel yeşil alan miktarının artmasına katkı sağlamaktadır.

İstanbul şehrinin Sultanahmet Bölgesi, şehrin turistik açıdan ilgi odağı olan en önemli yeridir. Bu çalışma tarihi Sultanahmet bölgesinin turizm potansiyelini arttırmak, gelen ziyaretçilerin daha rahat dolaşımını sağlamak ve bölge dokusuna zarar vermeden bölgenin çekiciliğini arttırmak amacıyla gerçekleştirilen yayalaştırma projesinin yarattığı değeri ve kullanıcı gruplarından ziyaretçiler üzerindeki etkisini irdelemek ve öneriler geliştirmek açısından önem taşımaktadır.

Bu kapsamda bu çalışmanın amacı Tarihi Alanlarda karşılaşılan ulaşım sorunlarının çözümüne yönelik geliştirilen ve tarihi dokunun korunmasında büyük önem taşıyan yayalaştırma kavramını irdelemek ve yayalaştırmanın kullanıcı gruplarından ziyaretçiler üzerindeki etkisini tarihi Sultanahmet Meydanı örneğinde ortaya koymaktır.

Bu çalışmada öncelikle yaya ve yayalaştırma olgusundan bahsedilerek, yayalaştırmanın tarihsel gelişimi içerisinden değişik örneklerinden söz edilecektir. Araştırma kısmında ise araştırma alanının tanımlanarak yapılarak yapısal özellikleri incelenecek ve yayalaştırmanın bu alan için gerekliliği anlatılacaktır. Çalışmanın son aşamasında ise İstanbul'un merkezi konumundaki Sultanahmet Bölgesindeki yayalaştırma uygulamasının kullanıcı gruplarından ziyaretçiler üzerindeki memnuniyet düzeyi araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yayalaştırma, Sultanahmet Destinasyonu, Yayalaştırmanın Etkileri

The Affect of Pedestrianization of Historic Areas on Tourist Satisfaction: The Sample of Sultanahmet Square

Abstract

The modern pedestrian zones have become areas with different properties and functions and with various physical and symbolic meanings. These areas are the places where the living styles and cultures of the people living in cities are observed in the best way and where social communication and integration are established. Pedestrian zones contribute to the emphasize and protection of the historic values of the cities, to the encouragement of tourism, to meet the recreation needs of the city people and to the increase of the retail trade and urban green areas.

Sultanahmet Region is the most important center of tourist attraction in Istanbul. This study is important to examine the value of pedestrianization project which creating in order to increase the tourism potential of historic Sultanahmet district, to ensure the circulation of the visitors more comfortable and increase the attractiveness of the area without altering its historic texture and the effects of this value on user groups and to improve suggestions.

In this context the aim of this study is to examine the concept of pedestrianization that is important developing for solution transportation problems encountered in historic areas and protecting historical tissue and examine the impact of pedestrianization on visitors in user groups to determine in the sample of historic Sultanahmet Square.

In the study, first of all the fact of pedestrian and pedestrianization is mentioned, different samples of pedestrianization will be referred to the process of historical development. On research research area will be defined and examined the structural properties and explained the necessity of pedestrianization for this area. In the last phase of the study, pedestrianization application on Sultanahmet Area the center of Istanbul, the level of satisfaction on visitors will be investigated.

Key Words: Pedestrian, Pedestrianization, Pedestrian Areas, Sultanahmet Destination

1.GİRİŞ

Son yıllardaki endüstrileşme ve teknolojik gelişmeler kırsal alandan kentsel alana göçlerin başlamasına ve hızlı kentleşme olgusunun ortaya çıkarak kentlerin plansız gelişmesine neden olmuştur. Geniş sınırlara yayılarak form ve ölçek değiştiren kentlerde, insanlar uzak mesafelere ulaşmak için motorlu taşıtlar kullanmaya başlamıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra, motorlu taşıtların yollara hâkim olmasıyla kentlerde taşıt yolu yüzeyleri artmış, bununla ters orantılı olarak ise yaya kullanımı için düzenlenmiş alanlar azalmıştır.

Yayaların kentsel alanı kullanım biçimlerinin göz ardı edilmesi, günümüzde yaşanan en önemli kentsel sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle büyük kentlerde içinden çıkılmaz noktalara ulaşan trafik sorunu ve yayaların yollarda kendilerine yer bulamaması, çağımızda ulaşım ile ilgili yeni planlama kararlarının alınmasını zorunlu kılmıştır. Bu planlama kararları içinde üretilen çözümlerin en başında ise, yaya bölgesi kavramı gelmektedir.

Bu çalışma ile Tarihi Alanlarda karşılaşılan ulaşım sorunlarının çözümüne yönelik geliştirilen ve tarihi dokunun korunmasında büyük önem taşıyan yayalaştırma kavramına değinilmiş ve yayalaştırmanın kullanıcı gruplarından ziyaretçiler üzerindeki etkisi ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada öncelikle yaya ve yayalaştırma olgusundan bahsedilmiş, yayalaştırmanın tarihsel gelişimi içerisinde değişik örneklerden söz edilmiştir. Çalışmanın son aşamasında ise turizm açısından İstanbul'un merkezi konumundaki Sultanahmet Bölgesindeki yayalaştırma uygulamasının kullanıcı gruplarından ziyaretçiler üzerindeki memnuniyet düzeyi araştırılmıştır.

1. 2. Yayalaştırma Olgusuna Genel Bir Bakış

Yaya, kent içinde belirli uzaklıklara yürüyerek ulaşan kimsedir (Keleş, 1980). Eski zamanlarda bu terim, yolda yürüyen kimse olarak tanımlanırken, bugün kentlerde taşıtların yolları ele geçirmesinden ötürü yaya kaldırımlarında ya da yayalar için ayrılmış mekânlarda yürüyen kimse olarak değişmiştir (Çermikli, 2009). Yayalık, dünyadaki en eski ve en yaygın kullanılan ulaşım türüdür.

Genel bir ifadeyle yayalaştırma, var olan bir yolu veya birden fazla yolu içeren bir kentsel alanın belli zamanlardaki servis trafiği dışında motorlu taşıt trafiği egemen kullanımdan yaya trafiği kullanımına dönüştürülmesi olarak ifade edilebilmektedir (Postacıoğlu, 2009:12).

Ruşen Keleş'e göre (1998) "yayalaştırma", kent yollarından bir bölümünün yalnızca yürünebilen yerler durumuna getirilmesi ya da düzenleme ve tasarımıyla yürümeye ve yürüyenlere daha geniş alanlar ayrılmasıdır. Başka bir tanımla yayalaştırma "kent merkezlerinde, konut alanlarında motorlu taşıt trafiğinin yavaşlatılarak yönlendirilmesi ve insanlar için güvenli, rahat hareket olanağı sunan, çok yönlü işlevlerle donatılmış kentsel kamusal açık alanlar oluşturma eylemidir (Yıldırım, 2007:5).

Bugün insanlar, çok yakın mesafelere bile toplu taşıma araçlarıyla ya da özel araçlarla gitmektedir. İnsanları saran bu tembellik duygusunun, yaya olarak yapılan aktivitelerden keyif alınması sağlanarak önüne geçilebilir. Bu şekilde şehirdeki detaylar, estetik ve mimari değerler daha iyi algılanabilir. Bir yolda yaya olarak rahat yürüyebilmek için; öncelikle hava koşullarının uygun olması gereklidir. Yağmur,

kar, çok sıcak ya da çok soğuk hava koşulları, insanların yürüme aktivitesini gerçekleştirip gerçekleştirilmemesini etkiler. İkincisi, ulaşım istenen noktanın yürünebilir bir mesafede olmasıdır. Diğer koşul ise; insanların alanda yaya olarak dolaşım olmaktan keyif alıyor olmasıdır. Bunun için, yürünülen alanın güvenli ve konforlu çevresel koşullara sahip olması gerekmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, yeniden yapılanma ve yenileme programlarının geliştirilmesi, kent merkezlerindeki çöküntü bölgelerinde çevreye yeni bir yaşam ve yaşanabilirlik getirmesi, kentsel mekanlar içinde yaya ve taşıt hareketlerinin düzenlenmesi ve kentlerde merkezi iş alanı faaliyetlerinin daha etkin hale getirilmesi amacı ile yayalaştırma politikaları, kent planlama çalışmalarında bir uygulama aracı olarak kullanılmıştır. Yaya aktivitesinin yoğun olduğu ve çevresel imajın vurgulanmak istendiği tarihi kent merkezinde yapılan yayalaştırma çalışmaları, tarihi dokunun korunması, insani ölçeğinin tekrar farkına varılması, yayanın tam güvenliğinin ve konforunun sağlanması ile daha iyi çevresel yapının oluşmasına katkıda bulunmuştur.

1.3. Yayalaştırılmış Cadde Türleri

Dünya örneklerine baktığımızda yayalaştırılmış caddeler üç farklı şekilde uygulanmaktadır:

- Geleneksel Yaya Caddeleri (Traditional Pedestrian Streets)

- Paylaşılan Yaya Caddeleri (Semi Malls)

- Transit Yaya Caddeleri (Transit Malls)

Geleneksel Yaya Caddeleri (Traditional Pedestrian Streets): Yaya kullanımına yönelik olarak tasarlanan ve araç geçişinin yasak olduğu caddelerdir. Tasarımında döşeme malzemesi, bitkisel elemanlar, kent mobilyaları, heykel ve su ögesi gibi elemanlar kullanılmaktadır. Bu caddeler kent karakterinin görsel devamlılığını yansıtmaktadır.

Paylaşılan Yaya caddeleri (Semi Malls): Baskın olarak yayaya ait caddelerdir ancak sınırlı şekilde otomobillerin düşük hızda geçişine izin verilmektedir. Tasarımında geleneksel yaya caddelerinde kullanılan elemanlara yer verilmektedir. Kent merkezindeki ticaret alanlarına doğru uzanan caddelerde uygulanmaktadır.

Transit Yaya Caddeleri (Transit Malls): Genellikle otobüslerin transit olarak geçişine izin verilen yaya caddeleridir. Özel araçların bu caddeyi kullanımına izin verilmemekte yalnızca bazı kentlerde taksilerin yolu kullanımına izin verilmektedir.

Dünyadan Çeşitli Yayalaştırma Örnekleri

Geleneksel yaya caddeleri, paylaşılan yaya caddeleri ve transit yaya caddeleri olmak üzere farklı yayalaştırma çeşitlerine yurt dışından bazı örnekler şunlardır:

Geleneksel Yaya caddeleri; Main Street Mall (Charlosttsville- Virginia), Fulton Mall (Fresno- California) ve Stroget Street (Kopenag- Danimarka), Paylaşılan yaya caddesi; Nicollet Mall (Minneapolis- Minesota), Transit yaya caddesi; 16th Street Mall (Denver- Kolorado)

İstanbul'dan Çeşitli Yayalaştırma Örnekleri

Farklı yayalaştırma çeşitlerine göre İstanbul'dan bazı yaya caddesi örnekleri şunlardır:

Geleneksel Yaya Caddesi; Halitağa Caddesi (Kadıköy), Paylaşılan yaya caddesi; Talimhane Yaya Bölgesi (Beyoğlu), Transit yaya caddesi; İstiklal Caddesi (Beyoğlu) ve Bahariye Caddesi (Kadıköy).

Şekil 1: Fatih İlçesi Yayalaştırılan Alanlar

2. FATİH İLÇESİ EMİNÖNÜ BÖLGESİ SULTANAHMET MEYDANI YAYALAŞTIRILMA PROJESİ

Bu bölümde, araştırmanın evren ve örnekleme, kısıtlarına ve araştırmanın bulgularına yer verilip sonuçlar ve öneriler geliştirilecektir.

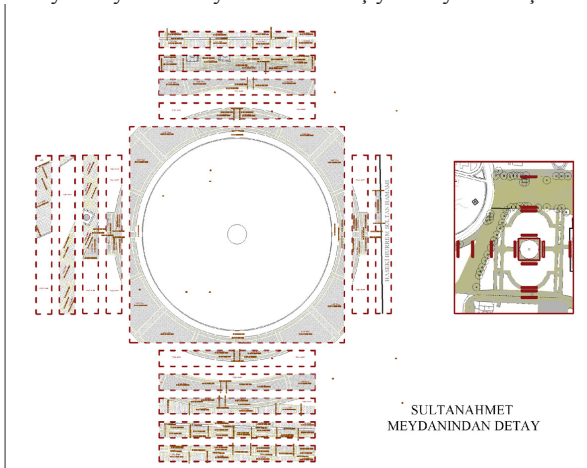
2.1. Sultanahmet Meydanı'nın Konumu ve Özellikleri

Bu bölümde tarih yarımada olan Fatih ilçesinde yer alan Sultanahmet Meydanı araştırma alanı olarak yer almıştır. Bu noktada yayalaştırmanın yapıldığı Sultanahmet Meydanı hakkında bazı bilgilere değinilecektir.

Sultanahmet Meydanı tarihi yarımada içerisinde yer almaktadır. Sultanahmet Meydanı İstanbul'un en önemli meydanlarından biridir. Bizans devrinde Hipodrom olarak bilinirdi. "Hipodrom" At binenlerin, atların meydanı anlamına gelir. Osmanlı döneminde buraya At Meydanı denirdi (http://tr.wikipedia.org/wiki/Sultanahmet_Meydan%C4%B1).

Bizans döneminde Eski Mısır, Eski Yunan, Roma ve Bizans anıtlarını içeren meydan, Osmanlılar zamanında yapılan Türk İslam eserleriyle Akdeniz uygarlıkları havzasının en ilginç açık mekanı özelliğini kazandı. At Meydanı (Hipodrom) yüzyıllar boyunca geleneksel şenliklere ve ayaklanmalara sahne olmuştur.

Hipodrom'un 118,5×370 m (yaklaşık 45.000 m²) ölçülerine karşılık, At meydanı, çevresindeki yapılaşmalar nedeniyle 75 ×300m (yaklaşık 22.500 m²) ölçüsüyle daha dar bir açıklık haline gelmiştir. Yinede Suriçi İstanbul'un en geniş alanıydı. Ayrıca "meydan" adını taşıyan sayılı ve işlevsel

Şekil 2: Sultanahmet Meydanı

Şekil 3: Sultanahmet Meydanı Park Detayı

alanların en önemlisi sayılır. Sultanahmet Meydanı, Sultan Ahmed Külliyesi ile Ayasofya arasında kalan 13.000 m² lik bir alandır (Şekil 2).

Sultanahmet Meydanı yakından incelendiğinde, birbirine yakın dört ayrı parktan oluştuğu görülür (Şekil 3).

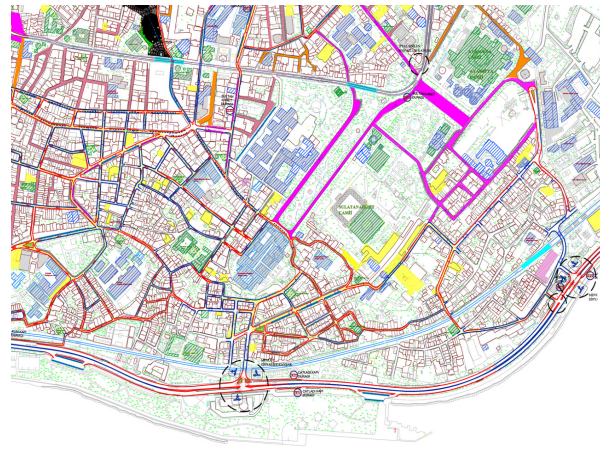
- Birincisi, ortasında havuzu bulunan, Japon süs elmaları ve kirazları ile erguvan ve oya ağaçları, konik porsuk ve konik mazı ağaçların süslediği park.

- İkinci park ise içinde Alman Çeşmesi ile dikilitaşların yer aldığı Hippodrom alanıdır.

- Üçüncü park ise biraz küçük olmakla beraber, Sultan Ahmed Külliyesine yakındır. Büyük bölümüne ses ve ışık gösterilerini izleyenlerin oturması için aralıksız banklar yerleştirilmiştir.

- Dördüncü park ise, Adliye Sarayı ile Firuz Ağa Camii arsındadır; parkın ortasında Bizans döneminden kalma bir sarayın temel kalıntıları bulunmaktadır.

Alan birçok tarihi eserler ile çevrilidir. Sultanahmet Meydanı'nın kuzeyinde M.S. 532-537 yılları arasında inşa edilen Ayasofya müzesi yer almaktadır. Sultanahmet Meydanı'nın güneyinde, At Meydanı'nın doğusunda 17. Yy başında yapılan Sultanahmet Camii, Medresesi ve Türbesi yer almaktadır. At Meydanı'nın batısında İbrahim Paşa Sarayı ve hemen yanında Tapu Kadastro Binası yer almaktadır. Sultanahmet Meydanı'nın doğusunda Haseki Hürrem Sultan Hamamı yer almaktadır. At Meydanı'nda Dikilitaş, I. Theodosios zamanında Burmalı sütun I. Constantinius Örneği ise Constantinius Porphyrogenes tarafından dikilmiştir.

Şekil 4: Sultanahmet Meydanı'na Ait Ulaşım Detayı

At Meydanı içinde bulunan Alman Çeşmesi 1901'de getirilip Bizans İmparatorları'nın Hipodrom oyunlarını izledikleri loca mevkiine kurulmuştur. At Meydanı'nın kuzeybatı köşesinde 1491 tarihli Firuz Ağa Camii yer almaktadır. At Meydanı'nın kuzeyinde Mileon taşı yer almaktadır.

2.2. Sultanahmet Meydanı Yayalaştırma Projesi

Tarihi değeri ve turizm potansiyeli yüksek bu bölgede gerek yaya gerekse araç trafiğinin iyileştirilmesi, yenilenmesi amacıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Fatih Belediyesi ve 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı ortaklığı ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Koordinasyon Müdürlüğünde alınan 20.05.2010 tarihli ve 2010/3-3 numaralı UKOME kararıyla Fatih İlçesi Eminönü Bölgesi, Sultanahmet Meydanı ve çevresinin yürüyüş ve turistik alan haline getirilebilmesi için yayalaştırma projesi kabul edilmiştir.

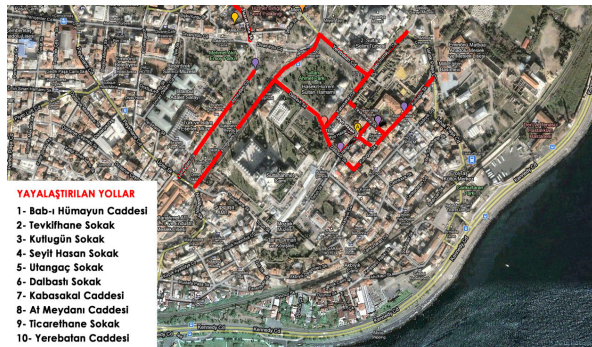
Yayalaştırma kapsamında tarihi dokuyu yenileme amacıyla Sultanahmet Meydanı Zemin Kaplaması Rehabilitasyon Projesi'de hazırlanmıştır. Bu proje İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Fatih Belediyesi ve İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı ortaklığı ile hazırlanmıştır. Proje İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na sunulmuş ve 10.02.2010 tarihinde onaylanmıştır. Projede zemin kaplaması olarak tamburlanmış özel Osmanlı graniti kullanılmıştır.

Sultanahmet Meydanı yayalaştırma projesi kapsamında ;

- Bab-ı Hümayun Caddesi,
- Tevfikhane Sokak,
- Kutlugün Sokak,
- Seyit Hasan Sokak,
- Utangaç Sokak,
- Dalbastı Sokak,
- Kabasakal Caddesi,
- Atmeydanı Caddesi,
- Ticarethane Sokak,
- Yerebatan Caddesi, araç trafiğine katılarak yürüyüş ve turistik alan haline getirilmiştir (Şekil 5).

Yayalaştırılan bölgede resmi araçların, vilayet araçlarının, konsolosluk araçlarının, Zabıta-Polis araçlarının, PTT ve Banka Zırhlı araçlarının, itfaiye ve cankurtaran araçlarının 24 saat giriş-çıkışı ile shuttle bus'ların ring yapması serbesttir. Ancak park yapılması yasaktır.

Turist otobüsleri için Cankurtaran deniz fenerinin bulunduğu alanda 160 araçlık; Sultanahmet Camii karşısı Dalbastı sokak, Çemberlitaş Atik Ali Camii arkası ve Sahil

Şekil 5: Sultanahmet Meydanı'nda Yayalaştırılan Yollar

Şekil 6: Uygulama Öncesi Sultanahmet Meydanı'na Ait Görüntüler

Kennedy Caddesi Küçükayasofya çıkışı benzin istasyonunun yanında ise 150 araçlık otopark hazırlanmıştır.

Turist otobüsleri park alanına getirdikleri turist kabileleri ring araçları veya aynı otobüsler ile, Ahırkapı Caddesi-İshakpaşa Caddesi üzerinden yayalaştırılan alana gelerek (yayalaştırılmış alan başlangıcı) Bab-ı Hümayun Caddesi - Kabasakal Caddesi devamında İSPARK (İndi-Bindi) otoparkına giriş yapıyor.

Tarihi alan, Topkapı Sarayı, Ayasofya, Sultanahmet ve civarı gezisi sonrası ring servis ile Kabasakal Caddesi-Yerebatan Caddesi (yayalaştırılmış alan sonu) Prof. Dr. Kazım İsmail Gürkan Caddesi, Bab-ı Ali Caddesi, Şeref Efendi Sokak, Vezirhan Caddesine gelerek İSPARK otoparkına giriş yapabilecektir.

Yaya bölgesi içinde yer alan bina ve işyerlerine yükleme, boşaltma ve diğer ihtiyaçlarını yaz aylarında (Haziran-Temmuz-Ağustos-Eylül) gece 23.00'den sabah 08.00'e kış aylarında gece 21.00'den sabah 08.00'e kadar yayalaştırılmış bölgeye girerek yapabileceklerdir.

2.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

İnsanlık tarihinin başlangıcından buyana dünya üzerinde yarattığı çevre, insanlarla birlikte değişmiş ve şekillenmiştir. Şehrin kullanıcıları olan insanların, zamanla ihtiyaçlarının artması sonucunda şehirler, gelişimlerini hızlandırmış ve kentsel doku içerisinde farklılıklara neden olmuştur.

Sanayi devrimi ve sonrasında yaşanan teknolojik gelişmeler, hızlı kentleşme ve nüfus artışı, kentsel alanlardaki fonksiyon değişimi, kentlerde ulaşım talebini artıran bir faktör olmuştur. Kentsel yayılmaların özel oto kullanımını artırması ve talepler karşısında toplu taşıma sistemlerinin yetersiz kalması özellikle tarihi dokuda, ulaşımaya yönelik sorunların artmasına neden olmuştur.

Şekil 7: Uygulama Sonrası Sultanahmet Meydanı'na Ait Görüntüler

Tarihi alanlar içerisinde yer alan binalar sergiledikleri mimarlık üslupları, mekân tasarımları, yapım teknikleri ve ahşap oymacılığı, duvar resmi gibi bezemelerin kalitesiyle de yörenin mimari kimliğini tanımlayan tarihi veriler olarak değerlendirilir.

Tarihi alanlarda ulaşımaya yönelik yapılan uygulamalarda özgün doku uzun süre önemsenmemiştir. Ulaşım sorunlarının çözümünde öncelikle taşıtların hareketliliğini kolaylaştırmak amaçlanmış, bunu sağlayabilmek için ise yolların genişletilmesi ve yeni yolların açılması hedeflenmiştir. Sonuçta yaya hareketliliğine göre biçimlenen tarihi doku, araç sayısındaki artış ve hızlı işlevsel dönüşüm sonucu özgün karakterini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır.

Geçmişin kültür birikimi olan tarihi ve kültürel değerlerin korunmasının gerekliliğinin önem kazanması, ulaşım sorunlarının çözümünde yayaya yönelik sistemlerin geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Yayalaştırma uygulamaları, tarihi alanların dokularının üzerindeki gelişme baskısının azaltılmasında ve dokunun geleneksel karakterinin korunarak bugünün tarihi, kültürel değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir araç olmuştur.

Tarihi alanların korunmasında yaya mekânları tasarımı, tarihi dokunun şekillendirilmesi, boyutlandırılması ve yaşanabilir mekânlar oluşturulması ayrıca tarihi dokudaki boşluklarla sağlıklı ve güvenli bir yaya dolaşımı sağlanması açısından önem taşımaktadır.

Bu kapsamda bu çalışmanın amacı Tarihi Alanlarda karşılaşılan ulaşım sorunlarının çözümüne yönelik geliştirilen ve tarihi dokunun korunmasında büyük önem taşıyan yayalaştırma kavramını irdelemek ve yayalaştırmanın kullanıcı gruplarından ziyaretçiler üzerindeki etkisini tarihi Sultanahmet Meydanı örneğinde ortaya koymaktır.

2.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada öncelikle kuramsal temeller açıklanmıştır. Yaya bölgelerinin tanımı, tarihsel süreçteki gelişimi, kullanım biçimleri ve amaçları ile yayalaştırmanın kullanıcı grubu üzerindeki etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, örnek alan seçilerek konunun daha ayrıntılı olarak ele alınması sağlanmıştır. Araştırma alanının tanımı yapılarak yapısal özellikleri incelenmiş ve yayalaştırmanın bu alan için gerekliliği anlatılmıştır. Araştırmada alan çalışması olarak ise daha önce de belirtildiği üzere Sultanahmet Meydanı ele alınmıştır.

Alana dışarıdan gelen kullanıcıların alanı tercih etme nedenleri saptanırken araştırma alanının yayalaştırılması ile ilgi görüşlerini saptamak amacıyla görüşme yapılmıştır. Sonunda belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda alana ait öneriler saptanarak, verilmiştir.

Alanda yaya kullanım analizlerinin gerçekleştirilebilmesi için gözlem ve görüşme yöntemi olmak üzere iki farklı yöntemle çalışılmıştır. Alan çalışmasında öncelikle bölgeyi algılamaya yönelik gözlemler yapılmıştır. Görüşme yönteminin yanı sıra yapılan fotoğraf çalışması ile alandaki yaya hareketlerinin dağılımı incelenmiş ve bu dağılımın yaya mekânları ile ilişkisi / ilişkisizliği sorgulanmıştır. Aynı zamanda bölgeyle ilgili daha detaylı elde edebilmek için proje kapsamında işbirliği içerisinde bulunan İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Fatih Belediyesi'yle birtakım görüşmeler yapılmıştır.

2.5. Araştırmanın Bulguları

Yayalaştırma yapıldığı alandan başlayarak kent bütününde çeşitli etkiler üreten bir müdahaledir (Yıldırım, 2007). Bu nedenle bir yayalaştırma projesinden etkilenen kişiler sadece söz konusu sadece yayalaştırmanın uygulandığı bölgede yaşayanlar ya da çalışanlar değildir. Bölgenin turistik ve tarihi açıdan sahip olduğu değer nedeniyle bu çalışmada yayalaştırmanın etkileri yayalaştırma uygulamasının yapıldığı alanı ziyaret eden kullanıcılar yani turist grubu üzerinde tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma tekniklerinden görüşme yöntemiyle elde edilen bulgular içerik analizi ve araştırmacının yorumlarına yer verilerek analiz edilmiştir.

Araştırma kapsamında görüşülen ziyaretçilere yayalaştırma uygulamasını beğenip beğenmedikleri kalmadıkları sorulduğunda Sultanahmet Meydanı'ndaki bu uygulamanın büyük çoğunluk tarafından beğenildiği sonucu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların bir kısmı uygulamadan memnun değildir ya da o bölgeyi ilk defa kullandıklarından dolayı uygulamanın farkında değildir. Yayalaştırma uygulamasından önce bölgede daha önceden bulunan katılımcılar özellikle bu uygulamadan memnun kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılara Sultanahmet Meydanı'nı kullanım amaçları sorulduklarında görüşmeye katılanların büyük bir çoğunluğunun gezinti ve dinlenme amaçlı çok az bir kısmının ise eğlence, alışveriş gibi nedenlerle geldikleri yönünde sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Bölgeyi ziyaret eden kullanıcılara yayalaştırma uygulamasının faydaları ve zararları sorulduğunda ise verilen cevaplar şu şekildedir:

Uygulamanın katılımcılar üzerinde sağladığı faydalar şunlardır.

1. Rahat ve araç engelsiz gezinti olanağı sağlaması,
2. Araç gürültüsünün azalması,
3. Toz kalkmasının ve egzoz dumanının azalması,
4. Güvenliğin artması,
5. Çocuklarla da güvenli bir şekilde rahat dolaşılabilmesi,
6. Dinlenme açısından uygun alanların oluşmasıdır.

Uygulamadan memnun olmayan katılımcılar için ifade edilen olumsuzluklar ise şu şekilde sıralanabilir:

1. Ulaşımın zorlaşması,
2. Araç park yeri sorununun artması,
3. Caddedeki kullanıcıların gürültüyü arttırmasıdır.

Katılımcılara meydanı yapısal özellikleriyle değerlendiklerinde beğenip beğenmedikleri de sorulmuştur. Meydanın tasarımını beğenenler için beğendikleri özellikleri beğenmeyenler için de beğenmedikleri yönler sorulmuştur. Genel olarak yeni tasarımın beğenildiği yalnız uygulamanın henüz tamamlanmamasından dolayı bölgede estetik açıdan olumsuzlukların yaşandığı gözlemlenilmiştir. Oturma alanları, meydanın bitkisel tasarımı ve döşeme malzemesi kullanıcılar tarafından beğenilen özellikler arasındadır.

Sonuç olarak bu araştırmanın tespitleri yayalaştırma çalışmasının kullanıcı gruplarından turistler üzerinde olumlu etkiler yarattığı ve yine bu grubun bu tür çalışmalardan memnun olduklarını göstermektedir.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Motorlu taşıtların yollara hâkim olması, içinden çıkılmaz noktalara ulaşan trafik sorunu ve yayaların yollarda kendilerine yer bulamaması, özellikle büyük kentlerde ulaşım ile ilgili yeni planlama kararlarının alınmasını zorunlu kılmıştır. Günümüzde araçlara göre planlanan kentlerde yaya öncelikli planlama kararları alınmaya başlanmış ve yaya bölgeleri tüm dünyada düzenlenmeleri öncelikli alanlar haline gelmiştir.

Çalışmada; ülkemizde tarih boyunca dönemin politik, ekonomik, teknolojik ve sosyo-kültürel koşullarına bağlı olarak farklı amaçlar için kullanılan; tarihsel, kültürel, dini, eğitim, mimari, rekreasyonel, turistik özellikler taşıyan ve günümüzde birçok güncel soruna sahip olan Sultanahmet Meydanı ve çevresi araştırma alanı olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada genel olarak Sultanahmet Meydanı'nın tarihsel, kültürel ve doğal zenginlikler açısından mevcut durum değerlendirilmesi yapılarak, bu meydandaki yayalaştırma konusunun irdelenmesi ve yayalaştırma projelerinin kullanıcı gruplarından turistler üzerindeki memnuniyet etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma sonucunda Sultanahmet Meydanı'nda yapılan düzenleme genel olarak kullanıcı gruplarından turistlerin büyük bir oranı tarafından beğenildiği tespit edilmiştir. Sultanahmet Meydanı yayalaştırması turist grubundaki yayalar için; yürümenin kolaylaşması, gürültünün azalması, kirliliğin giderilmesi gibi olumlu yaklaşımlar görülürken, ulaşımın zorlaşması ve araç park etme sorunundan dolayı olumsuz olarak görülmüştür.

Tarihi özelliklerin bugünden yarına aktarabilmeleri yabancılaşmalara izin vermeden mümkündür. Yerel yönetimlerin bu konuda büyük sorumlulukları vardır. Problem, kapsamlı bir plan anlayışı içinde ele alınmalı, sorunlara çözüm aranırken kısa vadeli çözümler yerine uzun vadeli çözümlerle yaklaşılması, kişi veya grup çıkarlarından çok kamu yararının göz önünde tutulmalı ve toplum değerlerinin korunması gerekmektedir. Kentteki yoğunluk artışı ile ortaya çıkan işlev değişikliği, kat ilavesi gibi fiziksel değişiklikler imar planları ile denetlenmelidir.

Tarihi dokuların korunabilmesinde kullanılan etkin çözüm yollarından biri de yayalaştırmadır. Kültürel değerlerimizi, gelecek kuşaklara aktarabilmek için tarihi dokularda bulunan yapılar için restore çalışmaları yapılmış, fakat tarihi dokuyu korumak açısından kendi başına bir çözüm olmamıştır. İşte bu nedenle tarihi yapıların korunabilmesi için çevresiyle birlikte korunması gerektiği bilincine varılmış ve bunun üzerine uygulamalar yapılmıştır.

Giderek artan nüfusla orantılı olarak taşıt sayısı ve trafik yoğunluğu da artış göstermektedir. Bu durum yayaların hareketlerini ve özgürlüğünü kısıtlamaktadır. Yapılaşmanın ve çarpık kentleşmenin de artmasıyla yayaların ortak yaşam alanları azalmakta ve gün geçtikçe yayalar için düzenlenmiş özel mekânlara ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

CHIQUETTO, Sergio (1997), "The Environmental Impacts From The Implementation of Pedestrianization Scheme", *Transport&Travel Research*, Vol.2, No.2, s. 133-146

ÇERMİKLİ, Beyza (2009), *Yaya Bölgelerinde Kullanım Analizi Üzerine Bir Araştırma: Sultanahmet Meydanı ve Çevresi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

FRANCIS, Mark (1991), "The Making of Democratic Streets", Editör: Anne Vernez Moudon, *Public Streets For Public Use*, Columbia University Press, New York

HADJU, J.C., (1988), "Pedestrian Malls in West Germany", *Journal of the American Planning Association*, 54, 325-335.

KARABAY, H. (1993), *Kent İçinde Yaşayabilir-Yaşanabilir Kentsel Mekanların Planlamasında Bir Politika: Yayalaştırma ve Kentleşmeye Katkısı*, Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu, İstanbul

KELEŞ, Ruşen (1998), *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

POSTALCIOĞLU, Oğuzhan (2009), *Yayalaştırmanın Sosyal, Ekonomik, Fiziksel ve Çevresel Etkileri Adapazarı Çark Caddesi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara

ROBERTSON, Kent A. (1993), "Pedestrianization Strategies for Downtown Planners", *Journal of American Planning Association*, 59,3; s. 361

YILDIRIM, Aslıhan (2007), *İstanbul'da Yayalaştırma Projelerinin Farklı Kullanıcı Grupları Üzerinde Yarattığı Etkilerin Karşılaştırmalı Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

YILMAZ, Ümit (1992), "Şehir içi Ulaşım Düzenlemelerine Bir Örnek Olarak ABD'de Şehir Merkezlerinde Yayalaştırma Uygulamaları", İstanbul 2. Kentiçi Ulaşım Kongresi, İstanbul, 157-168

www.tr.wikipedia.org

www.ibb.gov.tr

www.fatih.bel.tr